B.D. 172

॥॥शतहिरण्यकेशीसूत्रेएकविंशतिप्रश्नप्रारंभः॥॥

भूर्भुवःसुवःप्रपद्ये २

श्रीगणेशायनमः हरिः ॐ मृ॥ देवायोअद्भुमहिमइषवः सदमापः प्रवहतयत्किंच दुरितंमयि॥ यन्नाहमभिदुद्रोहयच्चशेपउदाकृतं॥ भूः प्रपद्येभुवः प्रपद्येसुवः प्रपद्यैं सत्यंप्रपद्यऋतंप्रपद्येमृतंप्रपद्यप्रजापतेः प्रियांतनुवमनात्तांप्रपद्येगायत्रीं प्रपद्येजगतीप्रपद्यैत्रैष्टुभंप्रपद्येपङ्क्तिंप्रपद्येछंदोभिश्छाद्येछंदोभिश्छन्नो स्मीदमहंपंचदशेनवज्रेणाद्विषंतंभ्रातृव्यमवक्रामामियोस्माद्वेष्टियंचवयंद्विष्मो दशहोताभूर्भुवःसुवर्हिनमोमात्रेपृथिव्यै॥ इंद्रमन्वारभामहेहोत्रवर्यंपुरोहितं॥ येना यंनुत्तमःस्वर्वाअंगिरसोगिरं॥ यष्टिश्चाप्यंयोनवतिश्चपाशाश्चयुमग्निम तराविवर्त्ताःसिनंतिपाकमतिधीरएतृतस्यपंथामन्वेमिहोता॥१॥ चतुर्होतापं

चहोतापछोतासप्तहोतामुदंमावपदमादित्यस्यावृतमन्वावर्तेषण्मावैरः रुसप्तांतुधोस्त्रयपृथिवीचाश्चरात्रिश्चकृषिश्चवृष्टिश्चवित्तिश्चापचितिश्चापश्चो षधयश्च॥ निरस्तःपरावसुर्यनःसप्तानाअपतेभवंतिद्विष्मिभ्यामवबाधामहेतो न्नसवोरुद्राआदित्याउपरिस्पृशंमोयंचेत्तारमधिराजमक्रन्॥ उन्निवनउदुहतश्वगोप पातंमाद्यापृथिवीअद्यान्तरिक्षंदृंहतः सउलोकेचिकित्वान्सादयायतः सुकृत स्ययोनौदेवावीरंवान्विषायजास्यैनंब्रह्मणाजमानंवयोधाः॥ निहोतारोत्प दनविद्यानस्वेयोनौदिवाःअसदत्सुदक्षः॥ अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रं भ रः शुचिजिह्वोअग्निः॥ लोककृतोलोकंमेकृणुतंमामासंताप्तमेषवोलोकः प्रमे ह्रत भागधेयंयथावोयेनपथाहव्यमावोवहात्मिजुष्टामद्यदेवेभ्योवाचमुद्यासंजुष्टां ब्रह्म

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

भ्योजुष्टंनाराशꣳसायवागोजःसहओजोवाग्वषट्कारनमस्तेअस्तुमामाहिꣳसीः॥२॥॥
दर्शपूर्णमासयोर्हौत्रंव्याख्यास्यामः कृतेहोत्वषट्नेदेवायाअग्नुमाहिमइषन इत्यंप
आचामतियज्ञोपवीत्याचांतोविहारमभ्याहृत्यांतरेणवेधुत्करोभुः प्रपद्येभुवः प्रप
द्यइतिप्रपद्यतउत्तरेणवेदिमवस्तायछंसोभिःश्छाद्यछंदोभिश्छन्नोस्मीतिजपति
दक्षिणेनपादेनोत्तरंवेदिश्रोणिमवक्रामतीदमहंपंचदशेनवज्रेणोत्यत्रातिष्ठन्सामि
धेनीरन्वाहतस्येतानिवाचोयम्यानिभवंतिसामिधेनीःसंप्रैषाध्यापरिधानीया
याःपुरोनुवाक्यासंप्रैषाद्ध्याप्रणवाधाज्यासंप्रैषाद्ध्यावषट्कारान्निगद
मारभ्यासमाप्तेर्हृदयदेशेंजलिंकृत्वानुब्रूयाद्यजेचाथाध्वर्युःसंप्रैषत्यग्नयेसमि
ध्यमानायानुब्रूहीतिब्रह्मन्सामिधेनीरनुवक्ष्यामीतिब्राह्मणामंत्रयतेब्रह्म

२

२

२

नन्नुवक्ष्यामीतिवाप्रसवउक्तेदशहोतारंव्याख्यायव्याहृतीर्जपित्वाहिमितित्रिर्हिंक
रोतिप्रवोवाजाअभिद्यवइतिपंचदशसामिधेनीरन्वाहमध्यमस्थानेनविज्ञायते
चयत्रौंचमन्वाहासुरंतद्यन्मइंमानुषंतद्यदंतरातत्सदेवमंतरानूच्यꣳसदेवत्वा
येतित्रिःप्रथमामन्वाहनिरुक्तमामनवानंतलेवंपंचदशंसंपद्यतेपिवानुवचनेनु
वचनेयानित्युक्तमेनुवाचनेनआयाहिवीतयइत्येतस्यार्धर्चयानित्येवमितरासु
पूर्वस्याश्चोत्तरमुत्तरस्याश्चपूर्वमर्धर्चांसंदधातिसर्वेछगंतेषुप्रणवंदध्यात्योंका
रैश्चासिꣳहितमूनमथापूर्णमांइत्यूनंमोइतिपूर्णंपूर्णमेवावसानीयंयद्यु
क्तमंछंदोमानंतद्योह्यंतस्यस्थानेनद्यत्पूर्णंछंदोमानंतस्यव्यंजनंन्यूनंतत्पयनेतं
त्वासमिद्भिरंगिरइत्येतांꣳसामिधेनीस्त्रिर्विगृह्णातिसमिद्धोअग्नआहुतइ

३ मुद्रा

वान्यस्मिन्सोध्वरेतिसोवध्यायिकंपदंप्रतिविध्यदभातितथास्युगादापनउत्तमा
नमस्यामाहोपहूतेऽोपहूतेऽेतीडायाः स्रोनोअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदइतिशंयु
धाकेयवान्यत्रकृतावेवंजीतीयः स्यादवतत्रनियम्यतेतद्धत्यर्थं माजुहो त
ऽवस्येतत्युत्तरयापरिदधातित्वंवरुणइतिवसिष्ठराजन्यानांजगत्यावैश्यस्य
यदिकामयेतब्रह्मवर्चसमास्त्वितिगायत्रियापरिदध्यात्॥२॥ इतिहिरण्यकेशी
सूत्रेएको[illegible]विंशतिप्रश्नेप्रथमः पटलः॥१॥ त्रीःस्तचाननुब्रूयाद्ब्राह्मणस्य २
त्रीःस्तचाननुब्रूयाद्राजन्यस्य त्रीस्तचाननुब्रूयाद्वैश्यस्येतिपांचदश्यनविक
त्यैरन्वैश्यस्यसांतदश्यनतस्यरथुपाजवत्यौधाय्येपुरस्तात्समिधवत्याएकविंश
तिमनब्रूयादितिब्राह्मणाव्याख्याताः काम्याः सामिधेनीकल्पास्तेषांपांचद

श्यनधर्मीव्याख्याताः सर्वाणिछंदांस्यनुब्रूयाद्वृषाजिनइतिगायत्रीत्रिष्टुप्
गतीषुसर्वतुसोमयाजीबहुयाजीभवत्यपरिमितमनुब्रूयादित्यूर्ध्वमष्टाचत्वारिं
शतंपरिमाणेषुयाकाम्यातेधीयीरन्यासांतुविकृतौधान्याशब्देनविधानंभ
वतियथारथुपाजवत्यौधाय्येजनमत्यौधाय्येऽग्निर्वृकुभौधाय्यमानवीर
त्यौधाय्येकुर्यादितिपुरस्तात्ताः समिद्वत्याआगमयन्गायत्रीराग्नेयीरा
गमयेथांतेगमयेद्यथाप्रमोत्तमयारइत्यासंख्यापूर्यतोत्तमेनुवचने
ग्नेमहांऽसिब्राह्मणभारतेत्यत्रापानित्यथप्रवरंप्रहणीतेयथायजमा
नस्यार्षेयंसहपरेणत्रीननंतरानमुतोवाचइत्यामंत्रणेनभार्गवत्वसि
ष्ठतिविज्ञायतेचैकंहणीतेद्वौहणीतेत्रीन्हणीतेनचतुरोहणीतेनपंचाति

प्रवृणीत इति कर्तुस्य प्रवरस्य स्थाने मानवेत्येवब्रूयादित्येके षामथनिविदो
दधाति॥४॥ देवेद्धोमन्वित्थइति प्रपद्यते सप्तपदान्युद्धरापानित्यथचत्वा
र्यथचत्वारिदेवताआवाहयत्यग्निमग्नआवह सोममावहाग्निमावहप्रजा
पतिमावहाग्नीषोमावावहेत्यग्नीषोमीयेपुरोडाशइति पौर्णमास्यान्नामा
वास्यायामुपांशुयाजोविद्यतऊर्ध्वमाग्नेयस्यावाहनादिडाग्नीआवहेत्यस
नयतइडामावहेति संप्रेषितो नयतइडायाजिनोमहेडामावहेति महेड
याजिनोदेवाऽआज्यपाऽआवहेतिसमानमुभयत्रावरणंप्रत्यूर्ध्वंजुरुपविशति ४
ऊर्ध्वजुरासीनोवृणीतइतिहोतुर्विज्ञायतेयत्राजिज्ञानाद्यसोमानुषइति
तदुपोत्थायनमोमात्रेपृथिव्याइतिपृथिवीमभिमृशति चतुर्होतारंपञ्च

होतारंषडृतारंसप्तहोतारमितिजपित्वेडमन्वारभामहइतिदक्षिणेन
हस्तेनाध्वर्युमन्वारभतेसव्येनतूष्णीमाग्नीध्रंषष्टिश्चाध्वर्योर्नवतिश्चपा
शाइत्यंतरेणाहवनीयमध्वर्युंचप्रत्यङ्मुखादित्यस्याहतमन्वावर्तइति प्रदक्षि
णमावर्ततेषएमावक्षरंहसस्पात्विति जपित्वाहोत्षदनंप्राप्यनिरस्तःपराव
सुरितिहोत्षदनात्तृणंनिरस्यापउपस्पृश्ययेनःसपत्नाअपतेभवंतिति
होत्षदनमवबाधतेभ्युक्ष्यहोत्षदनेमुनिवतउदुहतश्चगोष्मित्युपवि
शतिसीदहोतरितिचनिहोताहोत्षदनेविदानइत्यासीनोजपतिलोक
कृतोलोकंमेकृणुतामितिगार्हपत्याहवनीयोसमीक्षतेप्रमेब्रूतभा
गधेयमितिदेवताउपनिमंत्रयते॥५॥ततःस्रुचावादायाग्निहोत्रावे

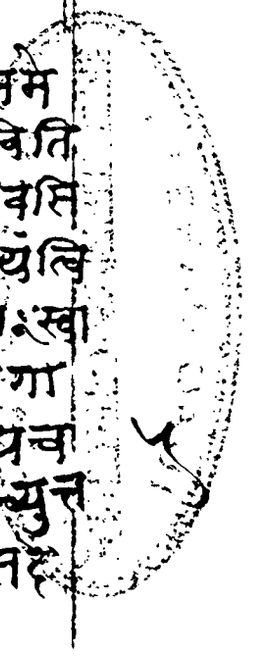

त्वग्निर्होत्रंवेवित्विमंइणाखानेन आगाज्यभागाभ्यांमध्यमेनप्रधानान्युत्तमे
नस्विष्टंप्रयाजसमिधोयजेतिसंप्रेषितेसमिधोअग्नआज्यस्यवियंत्विति
यजतितनूनपादग्नआज्यस्यवेवित्वितिद्वितीयंनराशंसोद्वियः प्रयाजेवसि
ष्यशुनकानांनराशंसोअग्नआज्यस्यवेवित्वितीडोअग्नआज्यस्यवियंत्वि
तितृतीयंबर्हिरग्नआज्यस्यवेवित्विचतुर्थंस्वाहाग्निंस्वाहासोमंस्वा
हामुंस्वाहामुमित्युत्तमेप्रयाजेयथोक्तंदेवताउपलक्षयत्यथाज्यभागा
भ्यांप्रचरतितयोर्याज्यापुरोनुवाक्ययाज्यैवप्रयाजानूयाजेषुतेषांप्रच
रसर्वासुपुरोनुवाक्यासुप्रणवंदधातिसव्याख्यातोथयाज्यायादृच्यु
मंछंदोमानंत्तनोदृत्तिनाभिसंदधद्दोषडितिवषट्करोतियत्रैतद्

कारेकारायाज्यांतेभवतआइकारंतत्रकुर्याद्यत्रौकारेकारावाउकारंत
त्रकुर्यादन्यत्रप्रग्रहेभ्योथयत्रवर्गप्रथमायाज्यांतेस्युस्तृतीयंस्ववर्गीयं
मकारेपरवन्नडकारेणकारनकारेषुविकारोथयत्रावर्णोपिधौ
विसर्जनीयआकारंदीर्घंरभतेनुसेरफमिवर्णोपधईकारमुवर्णोपधऊका
रंवषट्कारोयाज्यांताःप्लुतास्वराव्यंजनांतायाःपूर्वोवूहिप्रेषओंकारोश्रौषडित्यवसा
नविधीतिचावहआचवहेयेयजामहेपरंचनस्तंमहिमानमावहेत्याश्रावयोश्रा
वयोरग्नेयेइतिविभाषेदंयुणेइत्युपसंयतःप्लावसंव्याकरणंसर्वत्रप्लावये
न्तचश्रूयतइतिकाशकृत्स्नस्त्वेवंकिलानोयथालक्षणंतुप्रवचनशेषोभि
लक्षणंब्रूतीतिपुरोनुवाक्यासंप्रेषोयजेतियाज्यांसंप्रेषोयेयजामहइति

प्रतिवचनोयेयजामहेमुमितियथादेवतमुपलक्ष्याज्याहुतीर्जुहोतिवा याज्यांतेव
षट्करोति॥ ६॥ वषडित्येकेसमामनंति वौषडित्येकेवाषडि॰त्येकैसंततमृचावषट्
करोतीतिविज्ञायतेवलीयऋचावषट्कारोतीतिविज्ञायतेयंकामयेतपापीयान्स्यादितिना
चैस्तरांतस्य याज्यांवषट्कुर्यादंकामयेतपापीयान्श्रेयान्स्यादितिसमंतस्य याज्यांवषट्कु या
र्यादंकामयेतवसीयांछ्रेयान्स्यादित्युचैस्तरांतस्य याज्यायावषट्कुर्यादपगूर्यवषट्कुरोति
रुत्याइत्युच्चैर्वाश ब्दसंयोगाद्यंकामयेतप्रमायुकःस्यादितितस्यैवंसूर्यंनिषिंचंतिवन
षट्कुर्याउच्चैः श्रोंचमिववषट्कुर्यात्स्वर्गकामस्येतिविज्ञायतेवषट्कृत्यवषट्कृत्यजा
ण्यापान्यनिमिषेद्वागोजः सहओजोवाग्वषट्कारनमस्तेअस्तुमामाहिंसीरितिप्र
युक्तंवषट्कारमनुमंत्रयतेग्निर्ह्यन्नाणिजंघनदित्यानेयस्याज्यभागस्यपुरोनुवाक्यात्व
ंसोमासिसत्तिरितिसोमस्यवधन्वतीअमावास्यायामग्निः प्रत्नेनजन्मनेत्याग्ने

ति

यस्यसोमगीर्भिष्ट्वावयमितिसौम्यस्यसमानीयाज्येआज्यभागेजुषाणायाज्यावेक
समामनंत्यृग्याज्यावेकेसमाविषावेकमूरुइत्युत्तरामाहुतिंविज्ञायतेयथाप्रधानावां
याज्यानुवाक्याआग्निर्मूर्धाभुवइत्याग्नेयस्यप्रजापतेसंदेवंत्युपांशुयाजस्या
ग्नीषोमायुवमित्यग्नीषोमीयस्येंद्राग्नीरोचनादिवश्रथइंद्रमित्येंद्राग्नस्येंद्रसान
सिंरयिंग्रसासाहिषइत्येंद्रस्यमहाँइंद्रोयओजसामहाँइंद्रोनर्वादिति
मारुंद्रस्यापिप्रारुंदेवाँउशतोयविष्ठतिस्विष्टकृतःपुरोनुवाक्यायेयजा
महेग्निंस्विष्टकृतमयाडमुष्यायाडमुष्येतिस्विष्टकृति यथोक्तंदेवताउपलक्ष्या
ग्नेयद्यविशोअध्वरस्यहोतरितियजति॥ ७॥ गायत्र्योवासंयाज्येब्रूयाच्चै
सकामस्यकुर्यात्त्रिष्टुभोवीर्यकामस्यजगत्योपशुकामस्यानुष्टुभोप्रतिष्ठा
कामस्यपंक्त्यायज्ञकामस्यविराजावन्नाद्यकामस्येत्यृक्अंगुलिपर्वणी

अवघ्राया पउपस्पृशत्यथास्याध्वर्युरंतरेणांगुष्ठप्रदेशनीचलेपाडुपस्तरणात्तिस्रो
यः होतामथतोहिरास्तेध्वर्युर्वान्यतरल्लेपनचाभिधारितेविनिगृह्णाति चांगुलिभि
र्विज्ञायतेचनप्रस्तरः हस्तेधारयेद्यत्प्रसृतः हस्तेधारयेत्यन्नः शुकाजस्मात्पशो
वः स्युरभिनिगृह्येवासीताथैडामुपकृयतेमुखेनसंमितोपहूतः रथंतरमित्यु
पांशु प्रपद्योपहूताः होऽस्यतऊर्ध्वोरितराद्यंकामयेतपशुः स्यादितिपराची
तस्यैडामुपकृयेतयंकामयेतपशुमान्स्यादितिप्रतीचीतस्यैडामुपकृयेतडोप
हूतोपहूतैडेतितस्यचीच्योपहूतायामवांतरेडांप्राश्नातिवाचस्पतयेत्वाहुतंप्रा
श्नामीतिचतुर्थीकरणिकानाः होत्भागंप्राश्नातिप्रथिव्यैभागोसीत्यन्वाहार्यंप्राति
पद्यत्येवान्यजादिप्रतिपद्यतेनान्यजेषुयेयजामहंकरोतिव्याहृतीभिरेव

प्रतिपद्यतेरेवान्यजेतिसंप्रेषिते॥८॥देवंबर्हिर्वसुवने वसुधेयस्यवेत्तिति यजतिदे
वोनराशः सोवसुवने वसुधेयस्यवेत्तितिद्वितीयंदेवोअग्निः स्विष्टकृदित्यनवानमु
ममनूयाजंयजत्यमत्सवोतेसमतेतिविज्ञायतेसूक्ताऽहीतिसंप्रेषितऽदंद्यावा
पृथिवीभद्रमभूदितिसूक्तवाकंप्रतिपद्यतेसूक्तवाकेयथोक्तं देवताउपलक्षय
त्युपांशुयाजेषुनावीदृधताकृतेत्युपांशुश्चैरितरदाशास्तेयंयजमानोसा
वितियजमानस्यनामनीगृह्णाति तृतीयऽसोमयाजिनः शंयोऽहीतिसंप्रे
षितेतल्लंयोराहणीमहइतेशंयुवाकंप्रतिपद्यतऽएकोशंयुवाकऽहविःशेषा
न्प्राश्नातिपत्नीसंयाजेषुवेदमादायप्रत्यङ्त्यापरेणगार्हपत्यमुपविश्यपत्नीः
संयाजयत्युपांशुध्वाने नवाप्यायस्वसंतर्दतिसोमस्येत्यक्षराग्रयंतन्नस्तुरी

मे

पमिति त्वष्टराकामहं यास्तेराकेसिनीवालियासुपाणिः कुहूमहं कुहूर्देवाना
मित्येतासांदेवानांपत्नीरुशतीरवंतुनउतप्रावियंतुदेवपत्नीरितिदेवपत्नी
मग्निर्होतागृहपतिर्वयसुत्वागृहपतेजनानामित्येतेनगृहपतेरङ्गुलि
पर्वणीअवघ्रायापउपस्पृशत्याज्येडासुपक्वयतेयथासमाम्नातऊर्ध्वपि
ष्टलेपफलीकरणहोमाभ्यांवेदोसिविन्निरसीतिवेदपत्न्यैप्रयछतिवेदोसिवेदस
त्वावेदोमविंदेनिवार्घंवंतंकुलायिनमितिवेदःस्तृणन्नेतिगार्हपत्यात्संत त
माहवनीयाद्यथेतंप्रतिनिष्क्रामतिसंतिष्ठतेदर्शपूर्णमासयोर्होत्रे॥९॥
इतिहिरण्यकेशिप्रश्नेतृतीयःपटलः॥३॥ प्रवरान्व्याख्यास्यामः
आर्षेयंवृणीतेबंधोरेवनैत्यथोसंतत्याइतिविज्ञायतेनदेवेनमनुष्येरार्षे

यंवृणीतऋषिरिवार्षेयंवृणीतइतिविज्ञायतआर्षेयमन्वाचष्टऋषिणा
हिदेवाःपुरुषमनुबुध्यंतइतिविज्ञायतेयोवाअन्यःसेनथान्यस्यार्षेयंवृणी
तेसवाअस्यतदृषिरिष्टंवीतंहुतमितिविज्ञायतएकंवृणीतेद्वेवृणीतेत्रीन्वृणी
तेनचतुरोवृणीतेनपंचहवृणीतइतिविज्ञायतेभृग्वंगिरोनैवात्रव्याख्यास्यामोजा
मदग्न्यावत्साग्नेषांपंचार्षेयाभार्गवच्यावनाप्रवानौर्वजामदग्न्येतिजमदग्नि
वदुर्ववत्सवानवच्यवनभृगुवदितिआर्षेयमुहैकेभार्गवौर्वजामदग्न्येति
जमदग्निवदुर्ववत्सभृगुवदित्येषएवविकृतोजामाल्यैतिशायनविरोहितमाड
व्यावत्समुवेच्यदरेतवारुणाचीनयोग्यानामधाहिण्यानांपंचार्षेयाभा

र्गव-च्यावना प्नवानाऋषिणानुपेत्यनुपवदृषिणवदप्नवानवच्यवनवऋगु
वदिति-ऋार्षेयमुहैकेभार्गवाऋषिणानुपेत्यनुपवदृषिणावऋगुदित्य
थवीतरुम्यायास्कवाधूलमौनमौकरजतवाहास्तेषां-ऋार्षेयोभार्गववेतरू
यसावेदसतिसवेहोवह्वीतहव्यवऋगुवदित्यथवैन्याःपार्थास्तेषां-ऋार्षेयोभार्गव
वैन्यपार्थेतिरथवद्दनवऋगुवदित्यथगार्त्समदाःशुनास्तेषामेकार्षेयोगार्त्समदेति
होतारृत्समदवदित्यध्वर्युरथवार्ध्वश्वामित्रयवस्तेषामेकार्षेयो[illegible]
त्रिवार्ध्वश्वेतिहोतादृध्यश्ववदित्यध्वर्युः॥९०॥ इतीमेभृगवोऽयास्याताऽअ
थातोंगिरसामयास्यागौतमास्तेषां-ऋार्षेयआंगिरसायास्यगौतमेतिगौत

मवदायास्यवदंगिरोवदित्यथौचथ्यागौतमास्तेषां-ऋार्षेयआंगिरसौ
चथ्यगौतमेतिगौतमवदुचथ्यवदंगिरोवदित्यथौशिजागौतमास्तेषां-ऋार्ष
यआंगिरसौशिजकाक्षीवतेतिकक्षीवद्दुशिजवदंगिरोवदित्यथवामदेवागौ
तमास्तेषां-ऋार्षेयआंगिरसवामदेवबार्हदुक्तिर्बृहदुक्थवद्वामदेववदंगि
रोवदित्यभरद्वाजानां-ऋार्षेयआंगिरसबार्हस्पत्यभारद्वाजेतिभरद्वाजवद्बृह
स्पतिवदंगिरोवदित्यएवाविकृतःतुल्याग्निवेश्योर्जया॥नानाःसर्षांच
स्तंमतस्तंमशब्दाअथरुक्षाणांपंचार्षेयआंगिरसबार्हपत्यभारद्वाजवांद
नमानवचसेतिमानवचोवद्दनवद्भरद्वाजवद्बृहस्पतिवदंगिरोवदितिऋा
र्षेयमुहैकआंगिरसवांदनमानवचसेतिमानवचोवद्दनवदंगिरोवदित्य

थद्ध्यामुष्यायणानांकुलानांयथाशुंगशैशिरयोर्भरद्वाजाःशुंगाःकताःशैशि
रास्तेषांपांचार्षेयआंगिरसबार्हस्पत्यभारद्वाजकात्याक्षिलेत्याक्षिलवत्कतव ३
इंगिरोवदिति॥९९॥अथगर्गाणांव्यार्षेयआंगिरसगार्ग्यशैन्येतिशैनवऋर्गवदंगिर
सोवदितिभारद्वाजमुहैकेंगिरसस्थानेभारद्वाजगार्ग्यशैन्येतिशैनवऋर्गवऋर
द्वाजवदित्यथरुरिनानांव्यार्षेयआंगिरसांबरीषयौवनाश्वेतियुवनाश्व
वदंबरीषवदंगिरोवदितिमांधातारमुहैकेंगिरसस्थानेमांधात्रांबरीष
यौवनाश्वेतियुवनाश्ववदंबरीषवन्मांधातृवदित्यथकुत्सानांव्यार्षे
यआंगिरसमांधात्रकौत्सेःस्तिकुत्सवन्मांधातृवदंगिरोवदित्यथाजमी
ढाःकण्वाःस्तेषांव्यार्षेयआंगिरसाजमीढकाण्वेतिकण्ववदजमीढ
ऋद्वाजवद्बृहदुक्थवदंगिरोवदिति व्यार्षेयमुहैकआंगिरसकात्याक्षिलेत्याक्षिलवत्कतव ७

वदंगिरोवदित्यथमुद्गलानांव्यार्षेयआंगिरसभार्म्यश्वमौद्गल्येतिमुद्गल
वद्भार्म्यश्ववदंगिरोवदितिवध्र्यश्वमुहैकेंगिरसस्थानेतार्क्ष्यंभार्म्यश्वमौद्ग
ल्येतिमुद्गलवद्भार्म्यश्ववत्तक्षवदित्यथविरूपाक्षिरथितरास्तेषांव्यार्षेयआंगि
रसवैरूपपार्षदश्वेतिपृषदश्ववद्विरूपपृषदश्ववदंगिरोवदित्यष्टादंष्ट्रमुहैकेंगिरसा सः४
नेष्टादंष्ट्रवैरूपपार्षदश्वेतिपृषदश्ववद्विरूपवदष्टादंष्ट्रवदित्यथकपी
नांव्यार्षेयआंगिरसमहाथवौरुक्षेय्युरुक्षय्यवन्महय्यवदंगिरोवदि
तितरस्वाःस्तिलोविदुःशालुःपदंजलोभूयसीहदंकाजलंहृदःकपेरष्टवि
धाःप्रजाअथविप्रुद्वृद्धानांव्यार्षेयआंगिरसपौरुकुत्स्यत्रासदस्येति
त्रसदस्यवत्पुरुकुत्सवदंगिरोवदित्येषएवाविकृतःश ठमाप्राभंइणा

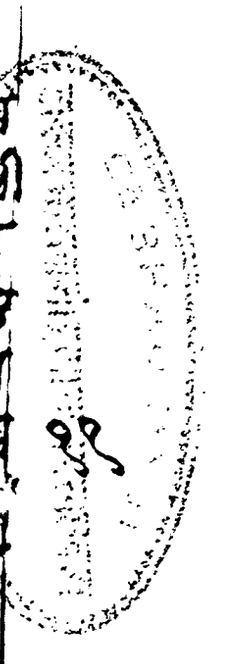

मंडणबादरायणसात्यकिसात्यकाम्यौपमिनिनितुंदिनवुशमिवहत्साव
नसावनार्यवाच्यायनिकालंभायनिनइतिद्वादशधाविष्णुदृष्ट्वाअथात्री
षांऋषेयआत्रेयार्चनानसश्यावाश्वेनिश्यावाश्ववदर्चनानसवद
त्रिवदित्यथगविष्ठिराणांऋषेयआत्रेयार्चनानसगाविष्ठिरेतिगविष्ठि
रवदर्चनानसवदत्रिवदित्येषएवाविकृतोवामरथ्यसुमंगलबीजवापा
नां॥९२॥अथातोविश्वामित्राणांदेवरातोश्विकिनकालबवमनुततुब
क्षुयज्ञवत्कौलोत्येमविद्वहदग्निसांश्रित्यवारकितारकाश्यणश
लावतास्तेषांऋषेयोवैश्वामित्रदेवरातोदलेयुस्लवदेवरातवद्विश्वा

मित्रवदित्यथश्रौमतकामकायनास्तेषांऋषेयोवैश्वामित्रदेवश्रवस
दैवतरसेनिदेवतरसवद्देवश्रवोवद्विश्वामित्रवदित्यथाऽऋषेमाधुछंदसा
स्तेषांऋषेयोवैश्वामित्रमाधुछंदसाज्येत्यंजवन्मधुछंदोवद्विश्वामि
त्रवदित्यथमाधुछंदसाएवधनंजयास्तेषांऋषेयोवैश्वामित्रमाधुछंद
सधानंजयेतिधनंजयवन्मधुछंदोवद्विश्वामित्रवदित्यथाष्टकालोहिता
स्तेषांऋषेयोवैश्वामित्राष्टकेत्यष्टकवद्विश्वामित्रवदित्यथपौराणाः
पारिधापयंत्यस्तेषांऋषेर्वैश्वामित्रकात्यास्त्रिलेत्यस्त्रिलवत्कर्त
वद्विश्वामित्रवदित्यथाघमर्षणाःकुशिकास्तेषांऋषेयोवैश्वामित्रा
योवैश्वामित्रपौरणेतिपूरणवद्विश्वामित्रवदित्यथऋरुकतास्तेषांऋषेयो ×२

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

घमर्षण कौशिकेति कुशिकवद्घमर्षणवद्विश्वामित्रवदित्यथ कश्यपा
नां-ऋार्षेयः काश्यपावत्सारनैध्रुवेति निध्रुववद्वत्सारवत्कश्यपवद्दि
त्येषएवाविरुद्धोधौम्याभिप्लेण्यमाठराणामवराणामथरेफाणां-ऋार्षे
१२ यः काश्यपावत्सारऽरै त्यतिरेफवद्वत्सारवत्कश्यपवदिति॥१२॥अ
थशंडिलानां-ऋार्षेयोदैवलासितेत्यसितवद्देवलवदिति-ऋार्षेयमुहैक १२
काश्यपदैवलासितेत्यसितवद्देवलवत्कश्यपवदितिऋार्षेयास्त्वेवंन्या
येनैकार्षेया वासिष्ठाअन्यत्रोपमन्युपराशरकुंडिनेभ्योवासिष्ठेति
होतावसिष्ठवदित्यध्वर्युरथोपमन्यूनां-ऋार्षेयो वासिष्ठेइंद्रमदाभरद्व